

Norges vassdrags- og energidirektorat
Postboks 5091, Majorstua
0301 Oslo

Statkraft SF

Postadresse:
Pb 200 Lilleaker
N-0216 OSLO

Besøksadresse:
Lilleakerveien 6
Oslo

Tlf: 24 06 70 00
Fax: 24 06 70 01
www.statkraft.no
post@statkraft.no

Org.nr.: NO-962 986 277

Deres ref./dato.: Vår ref. (oppgis ved svar): Sted/dato:
NVE 200202851-2 vp/stp 200201073-4 Oslo, 06.11.02

Forslag til supplering av Verneplan for vassdrag - høringsuttalelse

Vi viser til brev av 6. september 2002 og NVE dok. Nr. 12-2002, og oversender herved vår høringsuttalelse til forslaget til supplering av Verneplan for vassdrag.

Sammendrag

Verneplanen retter seg primært mot kraftutbygging (høringsdokumentet kap. 4.4, tredje avsn.), og etter vår oppfatning mot fortidens løsninger og virkninger. Generelt vil vi anbefale at den nye verneplanen gis en annen innretning enn tidligere. Verneplanen bør verne **verdier**, ikke sette opp et vern mot en bestemt teknologi eller bestemte aktører. Vernebestemmelsene kan da kreve av alle typer prosjekter, eller inngrep, at de ikke skal forringe de verdiene man ønsker å bevare. På denne måten kan man stimulere til stadige forbedringer, blant annet i tråd med det nye vanddirektivet, av både planlegging og teknikk. Samfunnet vil derved ikke avskrive seg de muligheter framtidens teknologi og løsninger kan tilby, men snarere tilrettelegge for en bærekraftig utvikling.

I forhold til de vassdragene som er konkret foreslått innlemmet i verneplanen ønsker Statkraft SF å fokusere på Vefsna. Våre 50 år gamle kraftverk i Røssågavassdraget, som allerede i dag har overført vann fra Vefsnavassdraget, står foran betydelige opprustinger og rehabiliteringer. Prosjektet "Muligheter Helgeland" er utviklet blant annet for å se Røssågaanleggene i sammenheng med framtidig utnyttelse av deler av Vefsnavassdraget. Vi tror den østre grenen av Vefsna kan utnyttes på en svært skånsom måte, uten klassiske virkninger av vannkraft og slik at de verdiene som ligger i vassdraget kan bevares.

Statkrafts nye planer i Vefsna vil ikke berøre inngrepsfrie, villmarkspregede områder. På det nåværende stadiet i planprosessen synes heller ikke forholdene for laks, truede eller sårbare arter, landskapet, friluftslivet, landbruket, kulturminner eller samiske interesser, i eller omkring vassdraget, berørt på en negativ måte. Også andre interesser og verdier berøres i liten grad. Planene muliggjør også forbedringer av tidligere inngrep i Røssågavassdraget og representerer totalt sett et godt prosjekt i skjæringspunktet energi og miljø.

De planlagte inngrepene innebærer i hovedsak tre elveinntak, i henholdsvis Susna, Skardmodalselva og Fiplingdalselva. Sammen med en rehabilitering og opprusting av Øvre og Nedre Røssåga kraftverk kan disse tre inntakene gi ca 1,5 TWh ny og ren energi, uten nye store kraftlinjer, uten tørrlagte elvestrekninger og uten nye magasiner og derved uten neddemming av store arealer.

Utbyggingen er også nær 100 % reversibel. Ved en eventuell senere stenging av inntakene vil den opprinnelige vannføringen i vassdraget gjenopprettes på få timer.

Høringsdokumentet vurderer interessene i Vefsna enten til "meget stor verneverdi" eller "meget stor verdi". Kraftpotensialet er ikke underkastet den samme verdivurderingen. Grove anslag antyder at den totale samfunnsøkonomiske gevinsten kan gå opp mot 10 mrd. Kr., og kraftpotensialet bør derfor gis karakteren "meget stor verdi". Ut over dette vil vi nevne synergier som for eksempel forbedringer av E6 gjennom Grane og bidrag til å bringe laksen tilbake til Vefsna. Dette er muligheter som ikke er verdivurdert.

Laks representerer en verdi som allerede er forringet som følge av *Gyrodactylus salaris* (GS). Vefsna er i dag mer eller mindre tom for laks. Statkrafts planer i Vefsna omfatter også tiltak som kan bidra til å bringe laksen tilbake til vassdraget og derved gjenopprette elvas verdi som laksevassdrag. Et vern nå, før bekjempelsen av GS er avklart kan bidra til å umuliggjøre slike tiltak. Etter vår oppfatning bør Vefsna vurderes som "Nasjonalt laksevassdrag" først etter at elva er friskmeldt.

Det er sagt at "perioden for store vannkraftutbygginger er forbi". Våre planer i Vefsnas nedbørfelt faller etter vår oppfatning ikke inn under denne definisjonen av "store vannkraftutbygginger". Slik senere tids politiske uttalelser om dette er formulert, er dette synonymt med store negative miljøvirkninger, ikke store energimengder. Statkrafts planer utformes i nært samarbeid med lokalsamfunnet og i god dialog med forvaltningen, med sikte på å oppnå små og akseptable miljøvirkninger. Dersom miljøprofilen i prosjektet ikke kan aksepteres, avsluttes planarbeidet.

Ut fra dette vil vi foreslå at Vefsna ikke tas inn i verneplanen. Vassdraget blir derved liggende med den sørvestre delen, Svenningdalselva, i verneplanen, som før. Vi tror det vernet som følger av lovverket knyttet til arealplanlegging (pbl), vannressursloven og blant annet det nye vanddirektivet, vil gi tilstrekkelig beskyttelse av de verneverdiene som finnes i Vefsnavassdraget.

Subsidiært foreslår vi at Vefsna ikke innlemmes i verneplanen nå, men at man avventer en full utredning av kraftplanene slik de er presentert gjennom prosjektet "Muligheter Helgeland". Dette vil gi samfunnet et bredt og godt grunnlag for, på et senere tidspunkt, å ta stilling til om energiressursene i vassdraget i noen grad skal utnyttes, eller om man da ønsker å la vassdraget forbli som det er i dag.

1. Forslaget til supplering av verneplanen

Høringsdokumentet foreslår at 63 nye vassdrag tas inn i verneplanen. Disse er hentet fra fire ulike sammenstillinger av vassdrag. Dette er

- vassdragene i Saltfjell-/Svartisenområdet (Beiarnutbyggingen, Bjellåga og Melfjord)
- vassdrag fra Samlet plan for vassdrag der ulempene og negative konsekvenser er størst
- vassdrag som skal behandles i pulje 2 av Nasjonale laksevassdrag
- og vassdrag som naturlig vil falle innenfor verneplanen når vassdragene vurderes etter bestemte kriterier ("andre vassdrag")

I den siste gruppen ligger vassdrag som er foreslått fra ulike offentlig og også frivillige instanser.

Ved den videre utvelgelsen har man betraktet de kriteriene de ulike interessene har vektlagt, samt kriteriene knyttet til tidligere verneplaner (I-IV). Hovedkriteriene for det videre arbeidet har etter dette vært

- forholdet til vannkraftutbygging
- hensynet til urørt natur
- vesentlige verneverdier
- hele vassdrag
- geografisk fordeling
- Nasjonale laksevassdrag
- vassdrag som har vært til konsesjonsbehandling og som er uaktuelle for kraftutbygging

Verneverdiene

Verneverdiene omtales under overskriftene geologisk mangfold, biologisk mangfold, landskapsbilde, friluftsliv, kulturminner og -miljøer, samiske interesser, landbruk og kraftpotensial. Videre er hensynet til urørt natur, behovet for type- og referansevassdrag og kraftpotensialet viet spesiell oppmerksomhet.

Vår kommentar

Vi er enige i at dette er sentrale verdier når vassdrag skal vurderes i forhold til vern. Høringsdokumentet legger imidlertid til grunn enkelte forutsetninger som vi ikke er enige i.

Det framgår av teksten at konsesjonspliktige kraftprosjekter automatisk medfører store negative konsekvenser for miljøet. Høringsdokumentet antyder imidlertid at dette ikke nødvendigvis er tilfelle. I Kapittel 7 sies blant annet: *"Hvorvidt aktuelle utbyggingsprosjekter vil redusere de verdier som ligger til grunn for vurderingene av de enkelte vassdrag, er ikke inngående vurdert."* (vår utheving). Høringsdokumentet åpner etter vår oppfatning her for at selv konsesjonspliktige vannkraftprosjekter, som gir store energimengder slik som "Muligheter Helgeland", ikke nødvendigvis reduserer verdiene i vassdraget.

Videre sies at: *"De fleste av vassdragene som er vurdert, er gjennom Samlet plan-systemet identifisert som konfliktfylte i forhold til verneinteressene."* (vår utheving). Vurderingene i Samlet plan tar imidlertid utgangspunkt i konkrete tekniske planer og vassdragsrapporter, der beskrivelsene av forholdene i vassdragene og konsekvenser av planlagte prosjekter ikke alltid ble vurdert med utgangspunkt i grundige fagundersøkelser. Samlet plan representerer trolig i større grad en vurdering av potensielle *konflikter* knyttet til spesifikke vannkraftprosjekter enn av faktiske *konsekvenser* av prosjektene.

Vi er sikre på at man med dagens beste og nyeste kunnskap innen både miljø, plantilnærming og teknikk kan utvikle vannkraftprosjekter med små konsekvenser. Vi vil påpeke at de vannkraftprosjektene det her inviteres til vern i forhold til, som regel er planlagt for mange år siden. Den folkelige oppfatningen av vannkraft bygger på utbygginger, og derved løsninger og virkninger, fra tiden før krigen og i tiårene etter, en tidsepoke da kraftoppdekning og ikke miljøet, stod i fokus.

Høringsdokumentet understreker flere steder at vernet primært retter seg mot vannkraft (bl.a. kap. 4.4, tredje avsnitt). Det finnes imidlertid flere eksempler på at vern mot kraftutbygging ikke har gitt den ønskede beskyttelsen av verdiene i vassdraget. Gaula (Sør-Trøndelag) er et eksempel på dette. Vassdraget ligger i verneplanen, likevel er laksebestanden redusert. Dette skyldes at man har tatt ut store mengder grus fra elven og derved dramatisk redusert laksens gyte- og oppvekstområder. Blant andre eksempler kan nevnes veiprosjekter i vernede vassdrag, der veibanen flere steder følger elvebredden, med skjæringer som skaper tydelige sår i elvelandskapet og med fyllinger ut i vannstrengen.

Vi vil derfor anbefale at den nye verneplanen gis en annen innretning enn tidligere. Verneplanen bør verne **verdier**, ikke sette opp et vern mot en bestemt teknologi eller aktører. Vernebestemmelsene kan da kreve av alle typer prosjekter eller inngrep at de ikke skal forringe

de verdiene man ønsker å bevare. På denne måten kan man stimulere til stadige forbedringer av både planlegging og teknikk. Samfunnet vil derved ikke avskrive seg de forbedringer framtidens teknologi kan tilby, men snarere tilrettelegge for en bærekraftig utvikling.

2. Vefsna

I den generelle beskrivelsen framheves at vassdraget er forholdsvis uberørt av kraftutbygging og at bare mindre sidevassdrag som Elsvasselva, Gluggvasselvas øvre deler og de øvre delene av Haustreisdalen er fraført vassdraget. Av andre inngrep påpekes industriområde og fyllinger i utløpsdeltaet ved Mosjøen, veier, kraftlinjer, forbygninger, tettsteder, spredt bebyggelse og landbruksområder. Vassdraget vurderes likevel totalt sett som forholdsvis uberørt.

For temaene geologisk mangfold, biologiske mangfold, landskapsbilde og kulturmiljø, brukes vurderingen "meget stor verneverdi" (vår understrekning). For temaene friluftsliv samiske interesser og landbruk brukes betegnelsen "meget stor verdi". Kraftpotensialet omtales men verdisettes ikke.

Vår kommentar

De fraførte områdene ligger øst for Vefsna. Gluggvasselva kommer ned i Grane kommune, Elsvasselva i Hattfjelldal. Vi tillater oss å nevne at også Fisklauselva er fraført. Elva har innløp i Austervefsna like vest for Hattfjelldal sentrum. De tre fraføringene representerer totalt sett ca 10 % av nedbørfeltet. I Susendalen finnes en strekning der elva er forbygget. Her finnes også et større grusuttak i selve elveløpet. Vi er likevel ikke uenige i at vassdraget kan vurderes som forholdsvis uberørt siden forholdsvis få inngrep berører selve vannstrengen.

Vi vil kommentere verdiene knyttet til kraftpotensialet i et eget avsnitt. Vi vil imidlertid påpeke at det finnes flere relevante verdier som ikke er vurdert. Dette kan være potensielle synergier som følger av kraftplanene, verdien av ny, ren vannkraft i lys av pågående klimadebatter og for eksempel mulighetene for miljøforbedringer knyttet til tidligere reguleringer

I vurderingen av Vefsna tas det utgangspunkt i vassdragets totale nedbørfelt, som er meget stort i utstrekning. I et slikt perspektiv blir våre planlagte inngrep små og av lokal karakter.

Vi vil kommentere høringsdokumentets verdisetting og vurderinger i tilknytning til gjennomgangen av våre planer i Vefsnas østre løp.

3. Statkrafts foreliggende planer i Vefsna og vår vurdering av verneforslaget

Vefsna brukes i høringsdokumentet som navnet på hele vassdraget. Den Sørvestre delen av vassdraget, Svenningdalselva, er allerede tatt inn i verneplanene og vernet mot kraftutbygging. Den østre delen av vassdraget omtales først som Austervefsna og høyere oppe, gjennom Susendalen, som Susna. Unkerelva og Skardmodalselva er sidevassdrag til Austervefsna og løper inn i denne like sør for Hattfjelldal.

Tidligere planer var omfattende og innebar etablering av magasiner og store neddemninger flere steder i Vefsnas nedbørfelt. Disse planene er nå frafalt. Våre forslag til utnyttelse av Vefsna foreligger i dag som moderniseringer av kategori I prosjekter i Samlet plan (634, 32-33 Vefsna og 648 01,02, 31 Røssåga).

Om "Muligheter Helgeland"

Planene for Susna og Austervefsna inngår i en større helhet, som lokalt omtales som "Muligheter Helgeland". Prosjektområdet for "Muligheter Helgeland" inneholder tiltak også nord for Okstindmassivet (Kjennsvatn kraftverk), ytterligere muligheter tilknyttet Røssvatnet og til Vefsna.

Det totale energipotensialet i "Muligheter Helgeland" er ca 1,6 TWh. De samfunnsøkonomiske konsekvensene av prosjektet vil totalt ligge i mange-milliarder klassen. Mulige lokale og regionale ringvirkninger utover store energimengder kan blant annet være å få laksen tilbake til Vefsna, forsering av ny E6 gjennom Grane, lokal og regional sysselsetting, miljøforbedringer i gamle reguleringer, med mer.

Med utgangspunkt i Statkrafts eksisterende reguleringer i Rana-, Vefsna- og Røssågavassdragene, skal prosjektet bidra til utnyttelse av energipotensialet i de berørte vassdragene på en miljømessig gunstig måte.

Dette innebærer at en opprusting og utvidelse av eksisterende anlegg skal dimensjoneres med utgangspunkt i bæreevnen til naturmiljøet og de berørte interessene, samtidig som hensyn til økonomi og kraftproduksjon blir ivarettatt.

Statkraft SF benytter en ny og "annerledes" tilnærming til planutvikling i "Muligheter Helgeland". Planarbeidet forutsetter tidlig involvering og dialog med alle berørte parter, fra den enkelte grunneier til kommunale og regionale myndigheter. Lokalsamfunnet presenteres for muligheter og de tidlige, uformelle fasene i planleggingen vektlegges tungt. Tilnærmingen skal gi felles forståelse for både muligheter og begrensninger i prosjektet, både av forretningsmessig, teknologisk og miljømessige karakter. Den aktive dialogen har bidratt til å endre Statkrafts planer for Vefsna vesentlig, i miljøvennlig retning.

Figur 1. Overordnede miljømål i "Muligheter Helgeland"

Prosjektene i "Muligheter Helgeland" utformes med sikte på at inngrepene skal være akseptable for berørte interesser. Dersom miljøprofilen i prosjektet ikke kan aksepteres, avsluttes planarbeidet. De overordnede miljømålene for "Muligheter Helgeland" er gjengitt i figur 1.

Planene for Susna, Skardmodalselva og Austervefsna

Planene for utnyttelse av Vefsnas østre gren er utviklet som et alternativ til alternativ C i Samlet plan. Det nye alternativet, C1, er mindre omfattende enn alt. C. Søknad om forenklet behandling i Samlet plan for alt. C1 er oversendt NVE. En mer utførlig beskrivelse av prosjektet finnes i søknaden. Denne følger vedlagt og vi ber om den følger saken under den videre behandlingen.

Susna tas inn på tunnel i Susendalskroken (ca. kote 475). Herfra overføres vannet via Skardmodalselva, som tas inn på kote 400. Inntaket vil ligge et stykke oppstrøms Unkervatn. I det eksisterende Samlet plan prosjektet forutsettes Unkervatn regulert. De nye planene unngår dette ved at vannet ledes rundt Unkervatn til Røssvatn på selvføll. Mellom Skardmodalen og Røssvatn er det også mulig å ta inn tre mindre bekker. Vannet planlegges utnyttet i Øvre og Nedre Røssåga kraftverk. Disse kraftverkene er nå 50 år gamle og står overfor betydelige rehabiliteringer. Vannveien fra Susendalen til Røssvatnet kan videre utnyttes ved at to mindre kraftverk etableres, henholdsvis ved Skardmodalen og ved Elsvatnet. Begge kraftverkene kan bygges uten nye inngrep utenfor tunnelsystemet. Kraftverket under Elsvassselva bidrar trolig til at Ugelvatn og Mølnhuselva kan tilbakeføres i retning naturtilstanden. Dette vassdraget løper ut i Røssvatn og den store økningen i vannføring fra Elsvatn gir i dag blant annet erosjonsproblemer i Mølnhuselva. Større tilførsel av vann til Røssvatn kan også muliggjøre miljøforbedringer i Røssvatn og Røssågavassdraget.

Fiplingdalselva tas inn i et inntak nedstrøms Fiplingdalsvatna og utnyttes, sammen med vann fra Lille Fiplingdalselva, i et nytt Trofors kraftverk. Kraftverket skal drives uten magasiner og vil utnytte den vannføringen som til enhver tid finnes i elva.

Fraføring i Skardmodalselva, Susna og Fiplingdalen vil føre til redusert vannføring nedstrøms inntakene. Unkervatn vil få noe redusert gjennomstrømning og Unkerelva redusert vannføring. Det legges imidlertid primært opp til å utnytte de store vannmengdene i vassdraget og å "høste av naturens overskudd". Kritisk lave vannføringer vil gå som i dag.

Forholdet til inngrepsfrie områder (DNs definisjon)

Direktoratet for Naturforvaltning anvender en definisjon på inngrepsfrie områder (også omtalt som villmarkspregede områder) som områder lenger enn 1, 3 og/eller 5 km unna tyngre tekniske inngrep.

Statkrafts planer i Vefsna's østre løp berører ikke inngrepsfrie områder. Dette skyldes at samtlige inngrep ligger nær eller direkte i tilknytning til eksisterende infrastruktur, som veier, bebyggelse og lignende.

Forholdet til vanndirektivet

Vanndirektivet er orientert rundt økologisk status. Statkraft har sett nærmere på hvilke krav vanndirektivet stiller i forhold til de inngrepene vi planlegger i Vefsna. Foreløpige vurderinger tilsier at det synes mulig å gjennomføre utbyggingen på en slik måte at dagens økologiske status ikke endres.

"Muligheter Helgeland" kan for øvrig bli en "case" der man tester ut et betydelig vannkraftprosjekt i forhold til de krav vanndirektivet setter.

Geologisk mangfold - "meget stor verneverdi"

Det geologiske mangfoldet vurderes for Vefsna's totale nedbørfelt som stort og variert.

Vår kommentar

De geologiske verneverdiene berøres totalt sett i liten grad. Det eneste berøringspunktet med denne interessen er, foreløpig vurdert, innløpsområdet til Unkervatn.

Deltaet i Unkervatn får noe redusert gjennomstrømning. Dette kan påvirke dynamikken og de langsomme endringsprosessene i deltaet. Imidlertid skal inntaket høyere oppe i Skardmodalselva ikke dimensjoneres for å ta alt vannet og store flommer vil gå gjennom deltaet også etter en utbygging. Stenging av inntakene på lave vannføringer og etablering av minstevannføringer som også tar hensyn til prosesser i deltaet, vil trolig sikre at de geologiske prosessene ikke stopper opp.

De geologiske verneverdiene i Vefsna's nedbørfelt vil, totalt sett, bli lite påvirket ved en realisering av "Muligheter Helgeland".

Biologisk mangfold - "meget stor verneverdi"

Styringsgruppen påpeker at laksen i dag er borte fra vassdraget som følge av *Gyrodactylus salaris* (GS). Den øvrige flora og fauna viser stor variasjon, med et stort artsmangfold både av vanlige og mer sjeldne arter. Innenfor nedbørfeltet finnes flere naturreservater.

Vår kommentar

Inntakene planlegges stengt på lave vannføringer. Dette skal sikre at leveområdene for fisk og bunndyr ikke forringes ved kritisk lave vannføringer, først og fremst i tørre perioder sommer og vinter. Statkraft har engasjert SINTEF Energiforskning, NINA og Laboratorium for ferskvannsfisk og innlandsfiske (LFI) for å finne egnede minstevannføringer nedstrøms inntakene. En modell som vurderes er etablering av fleksible minstevannføringer som kan sikre dagens naturlige variasjoner i vassdraget. Fra Hattfjelldal og videre nedover vil overføringen til Røssvatn være lite merkbar selv om tilførselen fra Fiplingdalselva reduseres. Fra Trofors til Mosjøen finner vi i dag hyppig forekommende vannføringer opp mot 1000 m³/sek og det er registrert vannføringer i

ekstreme tilfelle helt opp mot 2400 m³/sek. På denne strekningen vil de planlagte inngrepene øverst oppe i Susendalen og Skardmodalen være lite merkbare.

Vassdraget har i dag en stor sjørretbestand (opp til Laksfors) og blant annet harr, røvestingsild og ørekyt. Foreløpige vurderinger indikerer at de foreliggende planene ikke vil påvirke disse artene.

Vefsna var tidligere en stor og viktig lakseelv. GS ble første gang registrert midt på 1970-tallet. Produksjonen av laks i vassdraget er i dag liten og oppstrøms Laksfors regnes elva som tom, i forhold til laks. Trappa i Laksfors er stengt. Dette skal bidra til at GS ikke sprer seg videre oppover i Vassdraget. Vefsna har mange laksetrappene på strekningen fra Mosjøen til Unkervatn. Flere av trappene oppover Austervefsna har forfalt og status i forhold til mulighet for oppgang er i dag usikker. Laksestammen i Vefsna holdes i oppdrett i genbanken i Bjerka. Denne drives av Statkraft SF på oppdrag fra Direktoratet for naturforvaltning.

Til tross for at laksestammen er sterkt redusert nedstrøms Laksfors og forsvunnet oppstrøms fossen, må Vefsna anses som en viktig lakseelv. Det er derfor vesentlig at leveområdene for laksen forblir intakte slik at stammen kan gjenoppbygges når GS er nedkjempet og fjernet fra vassdraget. I den videre planleggingen av "Muligheter Helgeland" vil forholdene for laks og laksens videre muligheter, stå sentralt.

Simuleringer og foreløpige vurderinger så langt i planprosessen viser at fraføring av vann i Susna ikke vil endre forholdene for laksen vesentlig. Det er kjent at laksen tidligere hadde problemer med å forsere Austervefsna på store vannføringer. En viss reduksjon av store flommer kan trolig føre til tidligere oppgang av laks. SINTEF, NINA og LFI er nå engasjert av Statkraft for å avklare om forholdene for en framtidig frisk laksebestand endres dersom de foreliggende planene realiseres. Forskerne skal også gi innspill som skal tilpasse de tekniske planene til laksens krav. SINTEF benytter nyutviklede habitatmodeller som muliggjør simuleringer av forholdene for laksen på ulike vannføringer. Resultater fra disse undersøkelsene vil foreligge høsten 2003.

Nasjonale laksevassdrag

Vefsna er forslått som Nasjonalt laksevassdrag (NLV). Vassdraget skal vurderes i pulje to, etter 2003. En virkeliggjøring av status som NLV forutsetter at elva på sikt kan friskmeldes i forhold til *Gyrodactylus salaris*. Et av målene i "Muligheter Helgeland" er å bidra til friskmelding av vassdraget. Utover arbeidet med genbanken har vi gitt innspill til utforming av en fiskesperre i Forsjordfors (neste avsnitt). Vi benytter i dag landets beste fagmiljøer for å sikre planene i forhold til laksens krav. Vi tror laks og vannkraft ikke nødvendigvis er en motsetning og gjennom det pågående planarbeidet håper vi å styrke elvas forutsetninger for igjen å bli et betydelig laksevassdrag.

Det framgår ikke av høringsdokumentet om *Gyrodactylus salaris* har endret verneverdien knyttet til biologisk mangfold. Vi antar at verneverdien reduseres dersom en ikke lykkes eller gir opp bekjempelsen av denne parasitten.

*Bekjempelse av *Gyrodactylus salaris* (GS)*

Bekjempelse av GS i Vefsna er både komplisert og kostbart. Siste års bevilgninger til GS-bekjempelse i Norge har beløp av en slik størrelse at en bekjempelse i Vefsnregionen synes urealistisk i overskuelig framtid. I prosjektet "Muligheter Helgeland" har vi som delmål å bringe friske laksestammer tilbake til Vefsna. Vi arbeider med GS-problematikken blant annet i Genbanken på Bjerka. Pr. dags dato er vi kjent med at det kan være mulig å bekjempe GS ved rotenonbehandling fra Laksfors til Vefsnfjorden. Vi vil også kunne bidra til eventuell rotenonbehandling gjennom en mulig finansiering.

Direktoratet for Naturforvaltning har inntil det siste vurdert en fiskesperre i Vefsna, i Forsjordfossen, for å redusere risikoen for å mislykkes med GS-bekjempelsen. DN har i den forbindelse bedt Statkraft SF se på muligheten for å kombinere dette fisketiltaket med et kraftverk, som tilpasses sperren og fiskens behov. Kraftverket ble foreslått som en finansiering av tiltaket. Et Forsjord kraftverk kan produsere om lag 130 GWh (midlere årsprod.) og kan bli lønnsomt, avhengig av kraftverkets rammebetingelser. Selv om man i dag anser fiskesperren som mindre aktuell kan man ikke se bort fra at en ev. rotenonbehandling mislykkes. Dette kan re-aktualisere behovet for en fiskesperre. Når vi vet hvilke store kostnader en slik sperre isolert sett innebærer i en så stor elv vil det trolig fortsatt være interessant å se om et elvekraftverk kan finansiere et slikt tiltak. Forsjord kraftverk er imidlertid et prosjekt vi ikke har planer om å fremme uten et uttrykkelig ønske fra miljømyndighetene.

Et vern av Vefsna nå vil derfor kunne redusere de muligheter som finnes for bekjempelse av GS. I praksis vil det kunne bety at man faktisk verner parasitten sammen med elva.

Naturresevater

Flere reservater ligger i nedbørfeltet til den østre grenen av Vefsna. Det eneste som berøres av kraftplanene er Barskogreservatet i Skardmodalen.

Skardmodalen naturresevat ligger på sørsiden av Skardmodalselva. Elva er grense mot nord. Reservatet strekker seg oppover lia til tregrensen og følger elva til gensen mot Sverige. Reservatets formål er barskogvern og elva inngår ikke i verneformålet. Inntaket i Skardmodalen vil berøre reservatet ved at vannspeilet heves noe. Inntaksbassenget forskyver grensen for reservatet noen meter innover fra elvebredden. Plasseringen er ikke endelig avklart og inntaket kan utformes og legges slik at berøringen med reservatet blir minimal.

Berøringen av naturresevatet synes ikke å endre de verdiene vernetiltaket skal bevare.

Konkluderende bemerkning vedr. biologisk mangfold

I spørsmålet om verneverdier har høringsdokumentet lagt Vefsnas totale nedbørfelt til grunn. Våre foreløpige vurderinger indikerer at flora eller fauna totalt sett ikke påvirkes negativt ved en realisering av "Muligheter Helgeland". Alle endringer i vannføring skal skje på en måte som sikrer fornuftige vanddekkede arealer, ingen elver tørrlegges, vandringsveier for fisk skal beholdes som i dag og ingen store arealer neddemmes. Vi ser imidlertid ikke bort fra lokale påvirkninger og håper på muligheten til å få fram en dokumentasjon av dette gjennom framtidige konsekvensutredninger.

Vi tror våre planer for Vefsnas østre løp i svært liten grad vil påvirke verneverdiene knyttet til biologisk mangfold. Kraftplanene kan bidra positivt til bekjempelsen av Gyrodactylus salaris. En tilbakeføring av laks vil styrke verdiene i vassdraget.

Landskapsbilde - "meget stor verneverdi"

Verdiene knytter seg først og fremst til størrelsen på vassdraget som omfatter flere klimagrader, regioner med spesielle særpreg og som rommer flere delvassdrag. Det fremheves at dette er vassdrag med stor vannføring. Videre fremheves fossefallene som et typisk innslag i landskapsbildet, med Laksfors og Forsjordfoss som de mest tilgjengelige.

Vår kommentar

Susna, Austervefsna, Fiplingdalselva og Vefsna vil fortsatt være store elver. Vassdraget karakteriseres blant annet ved voldsomme endringer i vannføringer over svært korte tidsrom, med økninger på fra 10-20 ganger på et døgn. Slike voldsomme endringer vil fortsatt finne sted selv etter en utbygging. Ingen av inntakene er dimensjonert for å ta alt vannet. Inntakene vil først og fremst å dempe flommene. Virkningene av de planlagte inngrepene blir lokale og får liten utstrekning. I forhold til størrelsen på landskapsrommet rundt Vefsna vil de planlagte inngrepene ikke, eller bare helt lokalt, påvirke landskapet.

Minstevannføringer, naturlig restvannføring og tiltak som terskler vil videre minimere den lokale virkningen.

Friluftsliv - "meget stor verdi"

Vefsna nedbørfelt er stort og anses som viktig for friluftsliv og rekreasjon. Fiske er trolig den eneste friluftaktiviteten som knyttes direkte til vannstrengen.

Vår kommentar

Muligheten for rekreasjon og friluftsliv påvirkes ikke negativt av våre planer. Inngrepspunktene ligger i områder som ikke er omtalt som viktige for rekreasjon eller friluftsliv. I Skardmodalen vil inntaket trolig bli liggende i et utilgjengelig område. Redusert vannføring, for eksempel i Susendalen, kan gi en roligere og mer bruksvennlig elv. Lokalt kjente har imidlertid stilt spørsmål ved fiskens framtidige vandringsvei gjennom inntaksområdene. Det legges opp til at disse ikke brytes slik at kontakten mellom høyfjellsområder og lavereliggende deler av elvene opprettholdes. For denne interessen berøres ikke vassdraget, totalt betraktet, av kraftplanene.

Kulturmiljø - "meget stor verneverdi"

Vefsna ligger i et område med store kulturminneinteresser, både direkte tilknyttet vannveien og i nedbørfeltet som sådan.

Vår kommentar

Kraftplanene berører ingen kjente kulturminner eller tar slike ut av sin naturlige sammenheng.

Samiske interesser - "meget stor verdi"

Viktige samiske interesser er knyttet til Vefsna nedbørfelt og omfatter både reindrift, jordbruk, utmarksnæringer, kulturmiljø og kulturminner.

Vår kommentar

Statkraft har etablert en god dialog med Sametingets miljø- og kulturvern avdeling. En kartlegging av samiske interesser skal gjennomføres som en del av evt. senere konsekvensutredninger. Basert på befaringer i nedbørfeltet og ut fra tidligere registreringer i Samlet plan, synes de foreliggende planene i liten grad å berøre påviste samiske kulturminner.

Landbruk - "meget stor verdi"

Landbruk omtales som en av de viktigste næringene i kommunene Hattfjelldal, Grane og Vefsn. Tilnærmet hele nedbørfeltet er preget av jord- og skogbruk.

Vår kommentar

Kraftplanene i de høyereliggende delene av Susna og Fiplingdalselva vil ikke påvirke landbruket negativt. Signaler fra lokalbefolkningen i Susendalen tilsier derimot at en reduksjon av de store vannmengdene gjennom dalen kan være gunstig. Enkelte gårdbrukere har påpekt at det kan oppstå betydelige erosjonsproblemer ved flom.

Områdene inntil Unkervatn er i dag flomutsatt. Utløpet av innsjøen er for trangt i forhold til ofte svært store vannføringer ned Skardmodalselva, med flom innover dyrka mark og hytteområder som resultat. Inntaket i Skardmodalen vil bidra til å bringe dette problemet under vesentlig bedre kontroll enn i dag.

Foreløpige vurderinger tilsier at landbruksområdene langs Austervefsna og Vefsna ikke vil bli påvirket negativt av utbyggingen.

Reindrift - "meget stor verdi".

Vår kommentar

Statkraft har etablert en god dialog med Reindriftsforvaltningen i Nordland. En kartlegging av reindriftsinteressene skal gjennomføres som en del av evt. senere konsekvensutredninger. Basert på befaringer i nedbørfeltet og samtaler med reindriftsforvaltningen og tidligere registreringer i Samlet plan synes de foreliggende planene i liten grad å berøre reindriften i områdene rundt Susendalen, Skardmodalen eller Fiplingdalen.

Kraftpotensialet - ikke verdivurdert

Høringsutkastet omtaler kraftpotensialet uten å verdisetze dette slik det er gjort for de øvrige interessene. Vi ser at for brukerinteresser som friluftsliv, samiske interesser og landbruk inklusive reindrift, benyttes betegnelsen "meget stor verdi". Også kraftpotensialet er en verdi som bør ha denne betegnelsen.

Energipotensialet i Vefsna er stort. Tidligere planer tilbake til 70-tallet omfattet prosjekter som sammen med planene omtalt i høringsdokumentet var i størrelsesorden 3 TWh. Etter vurderingene i Samlet Plan i 1984-85 er dette potensialet redusert til om lag 2,1 TWh.

Imidlertid er flere av planene som i dag ligger i Samlet plan for vassdrag lite aktuelle. Blant annet gjelder det Laksfors, Fellingsfors og Forsjordfors og dagens planer vil gi mindre enn 2,1 TWh. Forsjordfors kraftverk er i dag trolig bare aktuelt som del av et fisketiltak (omtalt tidligere).

Som høringsdokumentet påpeker er Statkrafts planer for den østre grenen av Vefsna videreutviklet og endret i omfang. Planene, som ble presentert i st.meld. 90, ble den gangen omtalt som ny vannkraft. Dagens planer er koblet til en opprusting og utvidelse av Øvre og Nedre Røssåga kraftverk og bidrar derved til rehabilitering og effektivisering av tidligere inngrep. Kraftpotensialet i Statkrafts planer for Vefsnas østre løp, slik de er presentert her, er på 1,4 TWh og ca 100 GWh av dette, er en gevinst ved opprusting av Røssågaanleggene.

Samfunnsøkonomiske virkninger - ikke verdivurdert

Tabellen under gir et grovt makroøkonomisk perspektiv på "Muligheter Helgeland". For utbygger vil netto nåverdi fra kraftprosjektene i et 50 års perspektiv kunne beløpe seg til ca. 300 mill.kr. For lokal- og storsamfunn kan skatteinntektene fra disse prosjektene bli betydelig høyere og trolig i størrelsesorden 800 mill.kr i nåverdi for hver av sektorene. For regionen vil også investeringer og deretter drifts- og vedlikeholdskostnader på ca. 3,5 mrd.kr ha stor betydning. Forsiktig antatte regionale andeler er supplert i tabellen nedenfor.

"Makro-økonomi" - Nåverdier i 50 års perspektiv :	Inntekt	Fordeling totalt	Regional %	Regionalt i Mkr
Inntekter (brutto)	6.000 Mkr			
Investering		3.000 Mkr	20 %	600 Mkr
Drift og vedlikeholdskostnader		500 Mkr	50 %	250 Mkr
Nett- og kraftoverføring		600 Mkr	20 %	120 Mkr
Lokale skatter, avgifter		800 Mkr	100 %	800 Mkr
Nasjonale skatter, avgifter		800 Mkr	0 %	
Netto avkastning kraftselskap	300 Mkr			
Antatt regional andel				Ca. 1.800 Mkr

Ut over dette kommer indirekte virkninger av både bygging og drift og av ny ren vannkraft. Erfaringer fra andre store prosjekter (ikke bare energiprojekter) viser ofte nær dobling av indirekte virkninger, særlig regionalt. Totalt sett antas det totale samfunnsregnskap å kunne bli nærmere 10 mrd. kr, hvorav ca. 30% som regional andel.

Kostnadene for Drift- og vedlikehold vil også innebære 10-15 årsverk i et langsiktig perspektiv som et gjennomsnitt. Ikke nødvendigvis nyansatte personer hos utbygger, men det antall årsverk som kreves for dette.

Tidligere erfaringer og våre foreløpige vurderinger ift. prosjektet "Muligheter Helgeland" tilsier at mesteparten av lokal verdiskapning vil skje nær store befolkningssentra. Dette vil si primært Vefsn og delvis Rana i dette tilfelle. F.eks. for Vefsn's del er det ikke usannsynlig med økonomiske ringvirkninger på minst 1 Mrd kr av dette prosjektet, utover ev. direkte skatteinntekter.

Andre synergier - ikke verdivurdert

Blant større synergier kan nevnes forbedring av E6 gjennom Grane. Dette er en av de mest ulykkesbelastede E6-strekningene i Norge. Veisjefen i Nordland er interessert i et samarbeid med Statkraft og Grane kommune om en utnyttelse av masser fra et framtidig Trofors kraftverk til en ny E6 trase. Vi har også tidligere omtalt muligheten for at kraftprosjektene kan bidra til å bringe laksen tilbake til Vefsna. Lokalsamfunnet arbeider sammen med Statkraft for å identifisere og utvikle flere muligheter.

Miljøforbedringer av tidligere inngrep - ikke verdivurdert

Som tidligere nevnt kan prosjektet bidra til å forbedre miljøvirkninger av tidligere reguleringer. Ved en full konsekvensutredning av "Muligheter Helgeland" skal ytterligere muligheter for slike forbedringer identifiseres og tiltak vil bli utarbeidet i detalj.

Konkluderende bemerkninger

Høringsdokumentet påpeker at Vefsna er berørt av kraftutbygging, men at denne har marginal betydning for vassdraget, helhetlig betraktet, og forslår at vassdraget tas inn i Verneplanen. Slik formuleringen er gitt menes trolig hele vassdraget, med sidevassdrag.

Høringsdokumentet sier indirekte, etter vår oppfatning, at de verdiene som i dag ligger i vassdraget ikke er forenelige med vannkraft. Imidlertid innrømmes at dette ikke er vurdert. I kapittel 7 "Nærmere om det foreliggende forslaget" heter det -- "*Hvorvidt aktuelle utbyggingsprosjekter vil redusere de verdier som ligger til grunn for vurderingen av de enkelte vassdragene, er ikke inngående vurdert.*"(vår utheving).

Vi vil repetere at dagens norske vannkraft stort sett ble planlagt og bygget før krigen og i tiårene etter. Dette var en tid da man bygget landet og hvor oppmerksomheten rundt miljøspørsmål var lav. Vi synes vurderingen av vern opp mot vannkraft tar utgangspunkt i gammel teknologi og gammel planlegging. Vi er sikre på at vannkraft i dag kan realiseres med minimale miljøvirkninger, når den beste og nyeste kunnskapen innen biologi, plantilhæring, teknikk og avbøtende tiltak tas i bruk. Vi håper samfunnet ikke frasier seg framtidens muligheter ved å verne vassdrag mot fortidens løsninger.

Ut fra dette tillater vi oss å skissere noen alternativer til innstillingen i høringsdokumentet.

Vi foreslår primært at Vefsna ikke tas inn i verneplanen. Vassdraget blir derved liggende med den sørvestre delen, Svenningdalselva, i verneplanen, som før. Vi tror det vernet som følger av lovverket knyttet til arealplanlegging (pbl) og lover knyttet til inngrep i vassdrag vil gi tilstrekkelig beskyttelse av de verneverdiene som finnes i Vefsnvassdraget.

Subsidiært foreslår vi at Vefsna ikke innlemmes i verneplanen nå, men at man avventer en full utredning av kraftplanene slik de er presentert gjennom prosjektet "Muligheter Helgeland". Dette vil gi samfunnet et bredt og godt grunnlag for, på et senere tidspunkt, å ta stilling til om energiresursene i vassdraget i noen grad skal utnyttes, eller om man da ønsker å la vassdraget forbli som det er i dag.

I tabellen under har vi forsøkt å oppsummere verdiene for Vefsnavassdraget og hvordan vi tror disse kan bli påvirket av prosjektet "Muligheter Helgeland".

Verdi	Verdivurdert i høringsdokumentet			Grad av påvirkning av Muligheter Helgeland (egen vurdering)					Verdier truet av vern		Verdier truet av MH	
	Liten	Stor	Meget stor	Stor negativ	Negativ	Nøytral	Positiv	Stor positiv	Ja	Nei	Ja	Nei
Geologisk mangfold*			X		X?	X				X		X
Biologisk mangfold*			X		X?	X				X		X
Laks*			X			X	X?	X?		X		X
Landskap*			X			X				X		X
Friluftsliv**			X			X				X		X
Kulturmiljø*			X			X				X		X
Landbruk**			X			X	X?			X		X
Samiske interesser**			X			X				X		X
Reindrift**			X			X				X		X
Kraftpotensialet	<i>Ikke verdivurdert</i>							X	X			X
Samfunnsøkonomi	<i>Ikke verdivurdert</i>							X	X			X
Miljøforbedringer gamle reguleringer	<i>Ikke verdivurdert</i>						X		X			X
Andre betydelige synergier	<i>Ikke verdivurdert</i>							X	X			X

Verdivurderinger i høringsdokumentet og våre vurderinger av påvirkningen fra Muligheter Helgeland (MH)

* *meget stor verneverdi*

** *meget stor verdi*

Med vennlig hilsen
for Statkraft SF

Haakon Alfstad
Utbyggingsdirektør

Erik Høstmark
Avdelingsleder